

Стаття надійшла до редакції 30.01.2017 р.

Фахове рецензування: 30.01.2017 р.

*

УДК 636.4:631.15:339.137.2

*О.В. МАЗУРЕНКО, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання в галузі свинарства

Постановка проблеми. За роки ринкових перетворень свинарство як одна з найбільш скоростиглих і технологічних галузей тваринництва зазнало суттєвих змін, що супроводжуються не тільки зниженням обсягів виробництва, але й якісних параметрів виробленої продукції. Недостатнє державне регулювання, високі витрати на виробництво м'яса свиней при невисокій ціні реалізації не створюють вигідних конкурентних позицій вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на внутрішньому ринку, негативно впливають на рівень продовольчої незалежності окремих територій і країни в цілому.

Інтеграція України у світове економічне співтовариство супроводжується посиленням конкурентної боротьби за ринки збуту продукції та руйнівно позначається на неконкурентоспроможних галузях, наслідком чого є скорочення обсягів виробництва, неефективне використання виробничого потенціалу, підвищення показника собівартості. Це зумовлює необхідність пошуку організаційно-економічних механізмів й інструментарію з метою посилення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в галузі свинарства.

У зв'язку з цим недостатня методологічна розробленість означеної проблеми набуває

особливої актуальності та потребує розробки практичних рекомендацій, адекватних системі ринкового господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних основ конкуренції та її рушійних сил присвячені роботи М.Портера [9], А.Сміта, Б.Карлоффа, І.Ансоффа [2]. Проблеми конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, окремих територій висвітлені в працях М.Мескона, Р.Скотта.

Теоретико-методологічні й прикладні аспекти конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу відображено в працях таких провідних вітчизняних науковців, як В.Я. Амбросов [1], О.Ю. Єрмаков [3], С.М. Кваша [4], М.Й. Малік [5], В.Я. Месель-Веселяк [6], О.В. Олійник [7], В.В. Писаренко [8] та ін.

Мета статті – розробка рекомендацій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів свинарства в умовах конкурентного середовища на основі опрацювання стратегічних засад розвитку.

Виклад основних результатів дослідження. Характерною особливістю сучасної економічної ситуації в Україні є формування конкурентного середовища, заснованого на саморегулюванні товарно-грошових відносин, різноманітні форм власності й господарювання, ринковій системі ціноутворення і

© О.В. Мазуренко, 2017

правовій забезпеченості функціонування. Світовий досвід переконує, що обов'язковою умовою розвитку ринку є конкуренція, яка змушує товаровиробників займатися не тільки вирішенням питань поліпшення якості продукції та збільшення обсягів виробництва, а й удосконалення системи ціноутворення, оптимізації витрат виробництва тощо.

Конкуренція посідає центральне місце в системі ринкової економіки, змушуючи суспільство еволюціонувати і визначається як суперництво між господарюючими суб'єктами за найвигідніше вкладення капіталу, ринки збуту виробленої продукції, досягнення найвищих результатів виробничо-економічної діяльності. Конкуренція – притаманна різним видам діяльності, в яких відбувається зіткнення інтересів господарюючих суб'єктів, а рівень її розвитку характеризує стан ринкових перетворень.

На сучасному етапі економічного розвитку конкуренція як рушійна сила змушує виробників постійно шукати нові шляхи підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції.

Конкуренція і конкурентоспроможність є ринковими категоріями, основний зміст яких полягає в боротьбі за споживача. Наслідком конкуренції стає конкурентоспроможність, оскільки потрібно забезпечити необхідну кількість учасників ринкових відносин, створивши умови для конкурентної боротьби.

Конкурентоспроможність – багатогранне поняття, що характеризує не тільки якісні та цінові параметри продукції, а й залежить від сукупності таких чинників, як ступінь та інтенсивність конкуренції, кон'юнктури товарного ринку, рекламної діяльності, рівня менеджменту й технічного обслуговування.

Огляд праць різних авторів з проблем конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів і виробленої продукції виявив різні підходи до її визначення залежно від поставленої мети.

Ґрунтуючись на проведеному дослідженні та враховуючи специфічність господарюючих суб'єктів свинарства, рівень і динамічність зміни ринку, пропонуємо таке визначення конкурентоспроможності: *„Конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів галузі свинарства – це сукупність*

організаційно-економічних характеристик, що сприяють формуванню конкурентних переваг, зростанню показників виробничо-економічної діяльності, виробництву продукції високої якості, задоволенню споживчого попиту та забезпеченню продовольчої безпеки держави”. Успішне розв'язання такого завдання передбачає впровадження інноваційних і ресурсозберігаючих технологій, повнішого й ефективнішого використання наявних засобів виробництва тощо.

Однією з важливих характеристик конкурентоспроможності є можливість впливати на неї, тобто управляти процесом забезпечення її належного рівня, що дає змогу значно знизити ступінь невизначеності розвитку суб'єктів господарювання, підвищити їхню ринкову стійкість, забезпечити потенціал стабільного розвитку.

Основна мета управління досягненням конкурентоспроможності – створення конкурентних переваг, їх постійне посилення при одночасному зниженні негативного впливу слабких сторін на суб'єкти господарювання.

Управління процесом підвищення рівня конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів галузі свинарства, на наш погляд, варто розглядати як вид управлінської діяльності, спрямованої на збереження досягнутого і поступального руху до запланованого рівня конкурентоспроможності з урахуванням специфічних особливостей галузі й ринку. Вважаємо, що в умовах, що склалися, головною метою є розробка та реалізація стратегії сталого розвитку господарюючих суб'єктів свинарства за допомогою формування конкурентних переваг агробізнесу (рис. 1).

Управління досягненням конкурентоспроможності має охоплювати: проблеми якості, ресурсозбереження, вивчення інфраструктури внутрішніх і зовнішніх ринків, стратегічний маркетинг, планування, організацію процесів, облік та контроль, мотивацію й регулювання тощо.

Запропоновані визначення, на наш погляд, враховують усі ознаки економічної категорії конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів галузі свинарства, основним напрямом яких є високі результати виробничо-економічної діяльності.

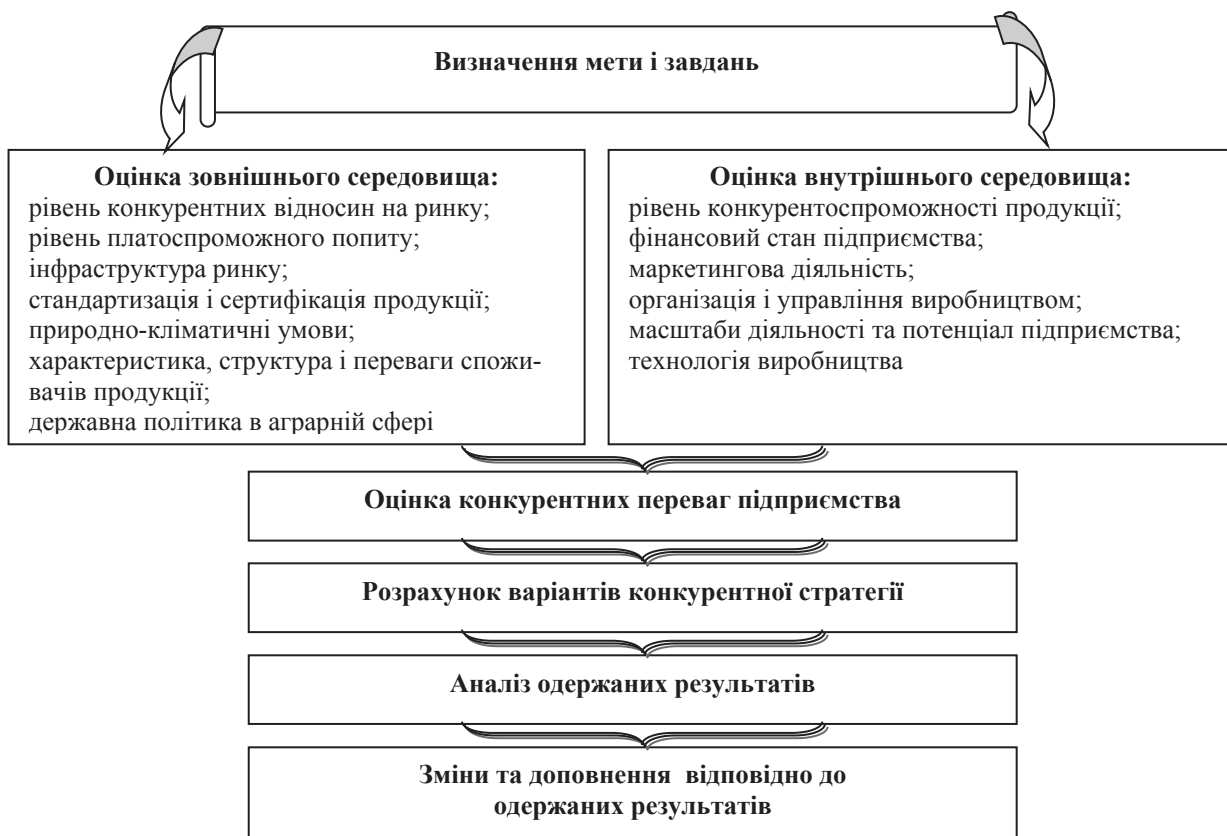

Рис. 1. Схема процесу управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання в галузі свинарства

Джерело: Розроблено автором.

Україна як член Світової організації торгівлі є повноправною ринковою державою з певним набором прав та обов'язків і змушена змагатися в єдиному економічному просторі за свою частку в системі світового ринку. Успіх справи залежить від темпів інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів господарювання, впровадження передових технологій виробництва й ефективності використання всіх засобів виробництва.

Наразі вирішення питання підвищення обсягів виробництва та конкурентоспроможності продукції сільського господарства є пріоритетним напрямом розвитку агробізнесу, насичення продовольчого ринку вітчизняною продукцією високої якості. З огляду на це, важливо дослідити нинішній рівень конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції відповідно до специфіки розвитку агропромислового комплексу й сформованого рівня конкурентного середовища для розробки стратегічних орієнтирів зростання конкурентоспроможності продукції.

Якість продукції є багатоаспектним поняттям, що має соціально-економічний зміст і великою мірою зумовлює формування конкурентних переваг товаровиробників на вітчизняному та світовому ринках. Під якістю сільськогосподарської продукції розуміють сукупність біологічних властивостей продукту, який здатен задовольняти запити споживачів і відповідати встановленим вимогам.

Протягом останніх років якість вітчизняної аграрної продукції, зокрема галузі свинарства, поліпшилася, але й досі значна частка суб'єктів господарювання несуть значні втрати від реалізації сільськогосподарської продукції низької якості. У розв'язанні цієї проблеми великий резерв криється у підвищенні конкурентоспроможності та прибутковості свинарських підприємств.

Для досягнення сталого розвитку господарюючих суб'єктів у галузі свинарства необхідно розробити стратегічні орієнтири їхньої діяльності, щоб виявити проблеми й ресурси для досягнення основної мети – ви-

робництво конкурентоспроможної продукції та підвищення прибутковості.

Пропонований алгоритм формування стратегії збільшення обсягів виробництва й поліпшення якості продукції суб'єктів господарювання галузі свинарства передбачає чотири основні етапи реалізації (табл. 1).

Кожний етап передбачає комплексний аналіз сучасного рівня розвитку конкурентного середовища, оцінки конкурентних переваг і недоліків у діяльності свинарських підприємств та визначення стратегічного базису розвитку.

1. Алгоритм формування стратегії збільшення обсягів виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції свинарства

Аналіз особливостей і чинників, що впливають на розвиток підприємств галузі свинарства	Аналіз конкурентного середовища ринку м'яса свиней; оцінка нормативно-правової бази розвитку свинарства і галузевих цільових програм розвитку; аналіз розвитку регіонального ринку продовольства; сучасний рівень державного регулювання свинарства; оцінка стану галузевої виробничої інфраструктури
Оцінка стану виробництва та рівня якості продукції в підприємствах галузі свинарства	Системний аналіз виробничо-економічної діяльності господарюючих суб'єктів свинарства; визначення конкурентних переваг і недоліків діяльності господарюючих суб'єктів свинарства
Визначення пріоритетних напрямів збільшення обсягів виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції свинарства	Визначення системи заходів, умов і масштабів виробничо-економічної діяльності господарюючих суб'єктів свинарства; аналіз планованих параметрів діяльності господарюючих суб'єктів свинарства
Формування стратегії збільшення обсягів виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції господарюючих суб'єктів свинарства	Ветеринарно-зоотехнічні та організаційно-економічні заходи; система моніторингу і контролю сформованої стратегії

Джерело: Розроблено автором.

Аналіз параметрів виробничо-економічної діяльності суб'єктів господарювання галузі, в тому числі якісних характеристик її продукції, дав можливість сформулювати стратегію збільшення обсягів виробни-

цтва й поліпшення якості продукції свинарства, що передбачає синтез ветеринарно-зоотехнічних та організаційно-економічних заходів (табл.2).

2. Складові стратегії збільшення обсягів виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції свинарства

Ветеринарно-зоотехнічні заходи	Підвищення рівня годівлі та якості згодовуваних кормів; перехід на 100%-не забезпечення поголів'я комбікормами заводського виробництва при одночасній відмові від годівлі розмеленим зерном власного виробництва; підвищення генетичного потенціалу свиней в товарному свинарстві на основі промислового схрещування; доведення показника відтворення стада з розрахунку на 100 гол. маток до потенційно можливого рівня – 1900 гол., або по 2 опороси на рік; доведення середньої живої маси молодняка свиней, що реалізуються на м'ясо, до 110-115 кг; підвищення середньодобового приросту живої маси свиней до 600 г; розвиток племінної справи; підвищення породного складу стада в свинарських господарствах за рахунок використання у відтворенні висококласних племінних кнурів-плідників; дотримання вимог ветеринарно-зоогігієнічних умов утримання тварин
---------------------------------------	--

Організаційно-економічні заходи	Удосконалення заходів державної підтримки; доведення до нормативного використання виробничих потужностей свинарських комплексів і великих ферм; реконструкція виробничих корпусів і технологічне переозброєння виробничих процесів у галузі; інтеграція комбікормової промисловості й організацій промислового свинарства; проведення моніторингу ринку свинарської продукції та створення умов для залучення інвестицій
--	--

Джерело: Розроблено автором.

Стратегія спрямована на задоволення інтересів товаровиробників і споживачів продукції галузі. Сутність представленої стратегії полягає в послідовному виконанні запропонованих ветеринарно-зоотехнічних і організаційно-економічних заходів, заснованих на послідовній інтенсифікації й сталому розвитку свинарства.

Одним із головних чинників формування конкурентних переваг суб'єктів господарювання в галузі свинарства, умовою ефективного розвитку бізнесу є ціна реалізації продукції.

Проте практика розвитку ринкових відносин у сфері ціноутворення на продукцію сільськогосподарських товаровиробників за роки реформування виявила повну неспроможність теорії про саморегулювання ринку, що ринкові механізми сприятимуть досягненню пропорційності між попитом і пропозицією. Насправді відбулося некероване зростання цін на продукцію переробних підприємств, які, будучи монополістами, протягом багатьох років встановлюють ціни, не рахуючись із рівнем виробничих витрат сільських товаровиробників.

Ключова роль у формуванні конкурентного середовища, створенні рівних можливостей усім учасникам ринкових відносин, у тому числі в здійсненні контролю за ціноутворенням, має належати державі. Однак за період реформування вона самоусунулася не тільки від вирішення питань ціноутворення, а й регулювання цін та контролю за їх встановленням.

Аграрний сектор є дотаційною галуззю матеріального виробництва, а продукція сільського господарства – соціально значущою для багатьох верств населення, тому необхідне державне регулювання розвитку галузі, яке властиве як централізовано керованій економіці, так і ринковій. Це сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки, зниженню імпортних поставок продовольства й зростанню доходів товаровиробників.

Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції свинарства зумовлює необхідність обґрунтування концепції управління досягненням конкурентоспроможності свинарських підприємств (рис.2).

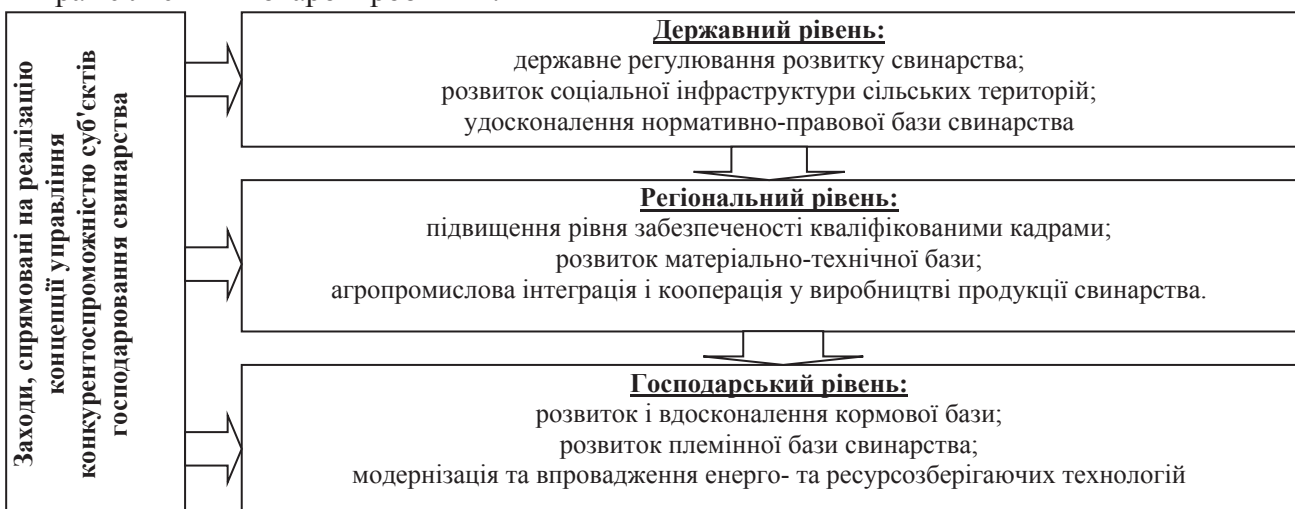

Рис. 2. Концепція управління досягнення рівня конкурентоспроможності підприємств галузі свинарства

Ця концепція являє собою сукупність заходів, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання свинарства та полягає в забезпеченні цілісності узгоджених і взаємозв'язаних соціально-економічних та організаційно-технічних заходів на всіх рівнях управління.

Механізм реалізації концептуальних заходів, передбачених у концепції, має бути відображений у відповідних нормативно-правових актах і забезпечуватися необхідними фінансовими ресурсами з державного та регіональних бюджетів, а також бюджету суб'єкта господарювання.

Одним із факторів підвищення конкурентоспроможності свинарства є поглиблення спеціалізації й підвищення концентрації виробництва. Оптимальні розміри спеціалізованих ферм і комплексів визначаються низкою факторів та умов. Вони повинні сприяти найповнішому використанню виробничих приміщень і продуктивних тварин, підвищенню продуктивності праці, надавати можливість здійснювати оперативне керівництво галуззю тощо.

Висновки. Свинарство є однією із скоростиглих та економічно вигідних галузей тваринництва, що здатна в короткі терміни за-

безпечити населення країни м'ясною продукцією. Однак сучасний рівень розвитку багатьох господарюючих суб'єктів свинарства характеризується невисокими параметрами виробничо-економічного розвитку, що зумовлено впливом організаційно-економічних факторів і умов зовнішнього середовища.

Конкуренція й конкурентоспроможність є ринковими категоріями, які необхідно розглядати в сукупності з конкурентним середовищем. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки та господарюючих суб'єктів є пріоритетним напрямом розвитку, насичення ринку вітчизняною продукцією високої якості, забезпечення продовольчої безпеки країни.

Створення цілісного механізму стимулювання розвитку конкурентоспроможного виробництва продукції свинарства ставить своїм завданням необхідність удосконалення механізмів формування системи ціноутворення на продукцію галузі.

Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції свинарства викликає необхідність в обґрунтуванні концепції й стратегії управління досягненням конкурентоспроможності свинарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Амбросов В.Я. Оцінка конкурентоспроможності агроформувань / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Вісн. ХНАУ, серія "Економіка АПК і природокористування". — 2009. — № 10. — С. 23—28.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 480 с.
3. Єрмаков О. Ю. Методологія економічного дослідження організаційних форм виробництва / О. Ю. Єрмаков // Економіка АПК. — 2003. — № 1. — С. 31—37.
4. Кваша С. Конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції в умовах вступу України до СОТ / С. Кваша, О. Лука // Економіка України. — 2003. — № 10. — С. 79—86.
5. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: моногр. / М.Й. Малік, О.А. Нужна. — К.: ННЦ «ІАЕ», 2007. — 270 с.
6. Месель-Веселяк В. Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 7—14.
7. Олійник О.В. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку зерна: моногр. / О.В. Олійник, В.Й. Шиян, В.В. Олійник. — Х.: ХНАУ, 2011. — 228 с.
8. Писаренко В.В. Маркетинг овочевої продукції (методичні та практичні аспекти): моногр. / В.В. Писаренко. — Полтава: ФОП Говоров С.В., 2008. — 304 с.
9. Портер М. Конкуренція; [пер. с англ.] / М. Портер, Э. Майкл. — М.: Вільямс, 2003. — 50 с.
10. Porter M. Konkurentnaya stratehiya: Metodika analiza otraslei y konkurentov / Maikl Porter; Per. s angl. — 3-e yzd. М.: Alpyna Biznes Buks, 2007. 453 s.
11. Porter M. Konkurentnoye preimushchestvo. Kak dostich vysokoho rezultata i obespechit eho ustoichivost / M. Porter. — М.: Alpyna Biznes Buks, 2006. — 715 s.
12. Hammel G., Prahalad C.K. The Core Competence of the Corporation, Harvard Business Review, 71, May – June 1990, 71: P. 79 – 91.
13. Commons J.R. Institutional Economics // American Economic Review/ — V.21. — 1931. — PP. 68-657. — Retrieved from: <http://www.socserv2.socsci.mcmaster.ca>
14. Edgeworth F.Y. Mathematical Psychics. Mountain Center, CA: James & Gordon, 1995. — 176 p.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2017 р.

Фахове рецензування: 01.02.2017 р.

* * *